

Az irodalomnak hitelesítő szerepe van

Bordás Győzővel Danyi Magdolna beszélgetett

Akik valamennyire ismerik Bordás Győzöt, tudják, hogy sokoldalú tudásával, impozáns alkotóerejével és munkabíráásával évtizedeken át a lehető legeredményesebben helytállt a magas rangú értelmiségi feladatkörben, amelyet betöltött, az újvidéki Forum Kiadóház fejlesztésében, ma pedig a Magyar Szó Lapkiadó Kft. megbízott igazgatójaként egyetlen vajdasági magyar napilapunk problémáinak a megoldásában. A konkrét társadalmi, gazdasági adottságok, valamint a művelődéspolitikai lehetőségek és célok állandó alkotó felmérése, töretlen energiája a munkaprogramok szervezésében és kivitelezésében a legteljesebben minősítették őt mindig, holott ez csupán egy része volt életvitelének, amelynél talán még fontosabb is számára a vajdasági művelődési élet értékeinek és művelődéstörténeti múltjának ismerete, felmutatása és védelme. Bordás Győző szerkesztő és főszerkesztő fiatalkora óta szenvedélyes elkötelezettséggel és szellemi tárgassággal szolgálja a vajdasági magyar műveltség értékeinek tudatosítását, amiért a legteljesebb elismerés és köszönet illeti őt, s amiért már 1996-ban megkapta Magyarországtól a Pro Cultura Hungarica díjat.

Érdeklődése ifjúkora óta markánsan többirányú. A vajdasági magyar irodalom múltja és jelene mellett a vajdasági magyar képzőművészet elkötelezettje is, ezt példázzák szerkesztői, szervezői tevékenysége, valamint képzőművészeti tárgyú kiváló publicisztikai írásai, esszéi, interjúi. Nem véletlen, hogy első, 1982-ben megjelent, Bela Duranci művelődéstörténetessel közösen írt könyve képzőművészeti kismonográfia Pechán Józsefről és fiáról, a szintén festő Béláról. Emellett Bordás Győző megszakításokkal ugyan, ám fiatalkora óta folyamatosan jelen van prózaíróként irodalmunkban. A 90-es években s az elmúlt évtizedben több elbeszéléskötete és regénye jelent meg, melyekért 2003-ban Márai Sándor-díjjal jutalmazták,

majd 2005-ben egész munkásságát értékelve a Szenteleky Kornél-díjat, 2008-ban pedig a hozzá közel álló nagy verbászi mester nevével fémjelzett Szirmai Károly Irodalmi Díjat érdemelte ki. (Munkásságáról részletesebben *A szülőhely vonzásában* című tanulmányomban foglalkoztam. *Magyar Szó* – Üveggolyó, 2011. december 19.)

Könyveinek adatai könyvbemutatójára készülve (2011. december 11.) Bordás Győző figyelmeztetett, hogy mintegy „szerény jubileumot ül”, ugyanis negyvenöt évvel ezelőtt, 1966-ban jelent meg első írása a *Híd* folyóiratban. Minden jubileum nagyon jelentős, külön öröm és lehetőség a számvetésre. Beszélgetésünk tehát ebből az alkalomból is készült, ám még inkább az elmúlt két évtizedben kibontakozó prózaírói munkássága értelmezési igényével.

Fontosnak érzed hangsúlyozni, hogy az Ifjúságban közölt novellák mellett 1966-ban Ács Károly főszerkesztő több nemzedéktársad írásaival együtt közölte Trilógia című prózád a Hídban, mintegy ehhez kötve írói indulásod. Újvidéki gimnazista íróként, majd a Magyar Tanszék hallgatójaként hogyan élted meg a korszerűsödést és nyitást jelentő hatvanas évek második felében alakuló újvidéki magyar irodalmi és művelődési életet, az írói társakra találás, az íróvá válás nagy élményét? Hogyan, miért kötelezted el magad egy életre szólóan szinte kizárólag a Híd folyóirat mellett?

– Sok mindenre kérdeztél rá ebben az egyetlen kérdésben. Az *Ifjúság*-gal bátyáim és nővérem révén kerültem kapcsolatba. Ha jól emlékszem, már nyolcadikos elemista koromban küldtem be híreket, olyanokat például, hogy mi verbásziak hogyan szerepeltünk a vajdasági általános iskolák sakkbajnokságán, vagy hogyan ástuk ki Feketicsen – ahol a nagyszülőknél a nyarakat töltöttük – a létesítendő úszómedence nagy gödrét... S innen a gimnáziumban irodalmi érdeklődésem révén – amelyre Mirnics Júlia tanárnőm figyelt föl először – már egyenes út vezetett a Gobby Fehér Gyula (nővéremmel járt általános iskolába) szerkesztette rovatba, az Ifjú Műhelybe. S amint itt megjelent nevem, azonnal hívatott a Verbászon élő Szirmai Károly, aki instruált és olvasmányokkal látott el. A költő Kosztolányi Dezsőt (*A szegény kisgyermek panaszait*) és a prózaíró Márai Sándort (a *Mágia* című novelláskötetét és a *Föld, föld* neki dedikált példányát, s el ne feledjem, Fėja Géza *Viharsarok* című szociográfiáját) adta fokoatosan a kezembe, s aztán faggatott, mi tetszett. Nem volt mindegy, sőt még ma is lúdbőrzők néha, hogy a nálam ötvennyolc évvel idősebb író hogyan kényszerítette rám a tegeződést, mondván, így könnyebb „közlekedni”. Aztán Szirmai – megtakarítván a postaköltséget – velem küldette novelláit Vukovics Gézának a *Magyar Szó* Kilátójába, Ács Károlynak a *Híd*-ba, Bogdánfi Sándornak a *Dolgozók*-ba, sőt a *Muzsikáló messzeség*

egész kötetnyi kéziratát a kiadóba Juhász Gézának, Tomán Lászlónak és Utasi Csabának. Persze az, hogy olyan korán mi is megjelenhettünk a *Híd*-ban – Hornyik Miklóssal, Podolszki Józseffel, Böndör Pállal, B. Varga Lászlóval, Balogh Istvánnal, Utasi Máriával... – elsősorban Gobby Fehér érdeme, hiszen ő volt olvasószerkesztő-lektorunk, és az általa átfésült versek, novellák jelentek meg a *Híd* 66-os fiatalok számában. Mondjam tovább? Egyetemista voltam már a tanszéken, amikor Szirmainak be kellett számolnom, miket tanít Bori Imre a keddi kurzusokon Németh Lászlóról, szerdánként pedig Déry Tiborról. Bori külön fölhívta a figyelmünket Németh László önszemlélő regényére, az *Ember és szerep* címűre és a *Papucsbős* című drámájára, arra való tekintettel is, hogy ezek a szövegek először éppen a Szirmai által szerkesztett *Kalangyában* jelentek meg. Szirmai ezen annyira föllekesedett, hogy dolgozószobai komódjához lépett, egyik fiókjából spárgával összekötözött irattartót vett elő, amelyre ez volt írva: Németh László levelei. A kezembe nyomta és megkért, üdvözlétével együtt adjam át Bori Imrének, netán ezeknek is hasznát veheti. Ez a húsz-egynéhány levél azután meg is jelent Bori kísérőtanulmányával a *Híd*-ban (1971. 6. szám, 647–674.). Valahogy mindez – bár nyilván inkább csak postási szerepet töltöttem be – egy kicsit a saját eredményemnek is tekintettem, s lett is némi folytatása. Szirmai és Bori is emlegették Németh László szerepvállalását az Illyés Gyula szerkesztette *Magyar Csillagban*; Bori Imre diplomamunkám megírásához e folyóirat segédszerkesztője, Örley István munkásságának feldolgozását adta, akiről akkoriban az irodalmi lexikonok is csak tízsornyit tudtak, azt is pontatlanul. A budapesti Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában végzett kutatásaim révén több mindent helyre téve írtam meg dolgozatomat *A Flocsek bukása* című kötet írójáról. Róla értekezve még ma is engem, illetve a tanszék *Tanulmányai*-ban megjelent tanulmányomat idézik. Így talán elértünk oda is, hogy a *Híd*-hoz több szálon is kötődtem, s ez a kötelék csak erősödött, s abban csúcsozott ki, hogy Bányai János 1976-ban maga mellé vett szerkesztőnek a folyóirathoz, majd ezt a szerepet Bori Imrével, ha jól számolom, húsz éven keresztül végeztem. Közben, mi sem természetesebb, magiszteri dolgozatomat is a háború utáni *Híd* prózájának elemzéséből írtam, miután négy szemeszter után lehallgattunk kilenc tárgyat, ahol az itthoni tanárokon kívül olyan szaktekintélyek adtak elő és vizsgáztattak, mint a pesti Németh G. Béla, a szegedi Péter László, a kiváló textológus, a bielefeldi Petőfi S. János, vagy a nyitrai Zsilka Tibor, akik ismerve a munkahelyem, szakdolgozatnak *Híd*-hoz közeli témákat határoztak meg. S akkor már azt is elmondom, 2004-ben, Bori halálának évében (ekkor volt éppen hetvenéves a folyóirat) azt az évfolyamot

Buzás Márta segédszerkesztővel közösen hoztuk tető alá. Buzás Márta nevét azért is említem, mert ő a mai napig meghatározó egyénisége a *Hídnak* és a kiadónknak is. Én már 1987-től a Forum Kiadó igazgatófőszerkesztői posztját is betöltöttem, sőt több mint egy mandátumban az egész Forum-ház vezérigazgatója voltam (1995–2000), de a Bori Imre szerkesztette *Hídat* nem hagytam, Buzás Mártával nem hagytuk el. És hogy is hagytam volna, amikor itt jelentek meg folytatásban regényeim (*Fűzfasíp, Csukódó zsilipek, Katonaszökevény*), esszéim, tárcáim, riportjaim (amelyeknek legjava kötetben is megjelent), kritikáim... Kérdéseid közül mire nem válaszoltam még? Igen, a hatvanas évek új hullámai? Negyedik gimnazista voltam Újvidéken, amikor ifjú tribünösként Fehér Kálmán fölkért, egy évre vállaljam el az akkor éppen hullámvölgybe került Tribün előadásainak szervezését. Mit sem sejtve a veszélyekről, ifonti izgágaságomban elvállaltam. S kire támaszkodtam ekkor? Fehér Kálmánon kívül Bányai Jánosra és Domonkos Istvánra, aki Verbászon akkoriban írta *A kitömött madár* első fejezeteit. Ő ajánlotta, a népszerűség visszaszerzése érdekében, hívjam meg a Tribünre előadónak dr. Pálics Miklós szexológust, akinek annak idején a *Magyar Szó*ban rendkívül népszerű rovata volt, a *Négyszemközt az orvossal* című. Nos, ez a doktor úr nem volt más, mint a háború utáni *Híd* első szerkesztője, Steinfeld Sándor! (Látod, már megint a *Hídnál* vagyok.) Nos, ő és dr. Kovács Birkás Etela négyszer leutazva Szabadkáról akkora reklámot csináltak a Tribün magyar előadásainak, hogy telt ház fogadta Fehér Ferencet is, akinek a *Delelő* című Híd-díjas kötetét mutattuk itt be, s – amire igen büszke vagyok – Sinkó Ervin 1966 őszén az én felkérésemre tartott előadást az *Egy regény regénye* indíttatásairól, s beszélt Romain Rolland-ról, Iszaak Babelről, emlegette Gide-et, Malraux-t... a Tribünön. Akkor még nem tudhattuk, hogy ez lesz Sinkó utolsó nyilvános szereplése. (Csak zárójelben jegyzem meg szégyenkezve, hogy ezt az előadást magnóra vettük, mégpedig én kezeltem azt a hatalmas masinát, amelyet Vera Milosavljević tribünigazgató bocsátott a rendelkezésünkre, de a szalag[ok] már másnapra eltűnt[ek]. Hova, hogyan, örök talány maradt még Bosnyák István számára is, aki hónapokig nem tudott belenyugodni, hogy nincs, pedig számára nagyon fontos lett volna, a *Symposion*ban való kivonatos közlés miatt is.) Hogy annak idején valamennyien faltuk a *Symposiont*, s én oda csak két satnya verssel vétettem föl, nem az akkori szerkesztők hibája. Lezárva induló korszakomat: irodalmi szemléletem kialakításában Szirmaitól, Bori Imrén és Szeli Istvánon keresztül Bányaiig, voltak a meghatározók, bölcsességben Fehér Kálmán, szerkesztési koncepcióban Vukovics Géza, majd Végel László *Magyar Szó*-beli Kilátója volt számomra is követendő, éles kritikai szem-

léletben későbbi sógorom Gerold László volt a mérvadó. (De már túl sok a dicséretekből, öndicséretből is, kérdezz mást!)

A szülővárosod múltjáról írt két regényedben, az 1992-ben megjelent Fűzfásip és az 1995-ben ezt követő Csukódó zsilipek című regényekben kialakított két korrajz esztétikai értékét a dokumentáris próza hitelessége és az írói szubjektivitás formálódásának erőteljessége eredményezi. Dokumentum és fikció prózában később is, így a 2009-ben harmadik kiadást megért Az Úr órája című könyvedben is, tökéletesen kiegészítik egymást, és ugyanazt a célt szolgálják: a nyelv eszközeivel szuggesztíven megidézni, létrehozni azt a világot, melynek tényei gondolkodásod, eszmélkedésed alakították? Az eltűnt idő nyomában járva, hogyan hoztad létre a színes, telített verbászi világot? Milyen kutatómunka előzte meg elbeszéléseid, regényeid írását, például a verbászi németiség életét, magatartását illetően?

– Kérdésed kapcsán csak azt mondhatom, nem volt nehéz megidézni az egykori (Új)verbász világot, mert a benne történő eseményeket, történeteket nekünk „házhoz szállították”. Édesapám kertészműhelyében szinte mindenki megfordult, főleg az értelmiségiek, orvosok, mérnökök, tanárok, papok..., édesanyám meg rendkívül jó kérdező volt. Amíg várakoztak az elkészülő csokorra, virágkosárra, netán koszorúra, nemcsak a hírt hozták, kinek visznek virágot a szülőotthonba, születés- vagy névnapra, esküvőre, ünnepségre, temetésre... előjöttek a régi történetek a Kiss József építette Ferenc-csatornáról, a 48-as forradalomról, a vidék szinte első olaj- majd cukorgyárának az építéséről, a városka gázkitörésének történetéről... Emellett kertszomszédok voltunk a Pechán családdal, festői műtermük és fényképész-műhelyük játszóterünk is volt. Pechán Béla, a festő és gimnáziumi tanár kitűnő mesélő volt, aki szinte mindent tudott az ottani németsegről, de sok mindent úgy mesélt el, hogy ezt ma még – a hetvenes, nyolcvanas évekről van szó – megírnom aligha szabad. Első szomszédunk Hilkene Jakab cukorgyári gépészmérnök volt, aki azon ritka személyek közé tartozott, aki nem vándorolt ki Németországba, viszont megjárta a selyemgyári lágert, s az ott látottakról, tapasztaltakról nekünk már nyíltabban beszélt. Nélküle ugyanis a gyár egyszerűen nem működhetett volna. Balogh Gyula vízmérnök viszont Auschwitzot is túlélte, s ő volt évtizedeken keresztül a közép-bácskai Duna-Tisza-Duna Vízgazdálkodási Vállalat vezérigazgatója, csatornatörténész. Rendkívül képzett és szellemes ember (a *Hungarológiai Közleményekben* „első háborús” katonadalokat is publikált), s őt csak hallgatni kellett. Szirmai Károly a *Kalanygya* történetébe avatott be, s mint már mondtam, fontos olvasmányokkal látott el. A hatvanas évek elejétől házukba bejáratos volt Huzsvár László plébános, a későbbi bánási püspök, aki tízéves verbászi szolgálata alatt

indította be a *Hitélet* című vallásos folyóiratot, amelybe gimnazistaként fordítgattam a zágrábi *Glas koncilából*...

Sorolhatnék még neveket a kiváló műkedvelő rendező Miló Gyulától a költő Domonkos Istvánig (bátyámmal együtt hallgattuk a verbászi szülői házukban – mint már más kontextusban utaltam erre – a még készülő regénye, *A kitömött madár* első fejezeteit). Így talán világos, miként „buggyant ki” belőlem több történet. Természetesen fikció nélkül egy mű sem állhat össze, így regényeim sem, de az indíttatás sokszor valóban a dokumentum. Amelyre én úgy tekintek, mint egy fényképre, amely „nem hazudik”, mert a valóságnak egy adott pillanatát rögzíti. Ez kiindulópontnak sokszor nagyon jó. Mert az irodalomnak én hitelesítő szerepet is tulajdonítok, s ha ehhez a dokumentum fedezetet adhat, mert ettől „igaznak” érezzük a történetet, eseményt. Ha gondolod, példával is szolgálhatok, olyan szövegekkel, amelyeket én dokumentumnovelláknak nevezek, azokat is, amelyeket (a hitelesség érzetének erősítése végett) egyes szám első személyben írtam meg, noha nem én vagyok az igazi „narrátor”. Sok olyan dokumentumom is van, amelyben maga a dokumentum már szinte kész novella – néhány ilyen bele is épült regényeimbe –, mert vagy egy történetet mond el, vagy valami jelenségre hívta föl a figyelmet.

Hiszed-e, hogy ez a telített verbászi világ egyben egy mai couleur locale hiteles megvalósítása is? Hogyan látod a Szenteleky Kornél által megfogalmazott poétikai szemlélet érvényességét a mai vajdasági magyar prózában?

– Szerencsés helyzetben voltam, hogy kiadóvezetőként (Bori Imrével és Toldi Évával) szerkeszthettem Szenteleky műveinek öt vaskos kötetét, s ő a helyi színek elméletével még véletlenül sem a vidékiességet nézte volna el, hanem a vidék szellemiségét kérte számon, amivel az író közösséget érez. S erre én már akkor rádöbbsentem, amikor elolvastam a *Színek és szenvedések* című Pechán Józsefről írt esszéisztikus tanulmányát, amelyben sejteti, hogy képei (teszem én hozzá a *Bácskai szüret*, a *Koradélután* vagy a *Wilhelm-portré*) helyi ihletésűek ugyan, de olyan tiszta csengésűek, mint Grieg zenéje. Ilyen értelemben éreztem rokonságot és talán némi stílusjegyekben is örömmel követtem például Herceg Jánost, Majtényi Mihályt, Németh Istvánt..., majd részben Gion Nándort. De ha a költészetünket vizsgáljuk, akkor Gál László, Ács Károly, Fehér Ferenc vagy Pap József életműve sem „vicinális”. A *Symposion* nemzedékéé meg pláne nem!

Egyezel-e azzal, hogy az írói szubjektivitást szolgáló dokumentáris tárgyiaság elvezethet a modern próza új tárgyiaság és új érzékenység, új erkölcsiség poétikájához? Ha igen, kérlek, értelmezd a modern próza e fogalmait a magad szemléletével, illetve beszélj a magad prózaszemléletéről!

– Ezen a kérdésen nagyon el kell töprengenem. Szerintem a „dokumentáris tárgyiasság” is magában hordozza a racionális mellett az irracionálisat, hiszen ettől lesz mű a mű, ha benne van valami kérdés, és arra néminemű válasz is érkezik. Én a Cogito ergo sum, azaz a gondolkodom, tehát vagyok elvet vallom, még az ún. modern prózában is. De hogy mit nevezünk ma modern prózának? Én itt már nem is mernék állást foglalni, mert csak jó és kevésbé jó próza létezik számomra. És ha valami úgy van megírva, mintha az valóban ott és akkor úgy is megtörténhetett volna, s ebben ott a filozófiai mag, meg olvasása közben katarzist okoz, akkor az bármennyire is „rég” vagy „új”, „modern” szövegnek tekintendő. Valahogy nem tudok már ezekben a kategóriákban gondolkodni. A posztmodern sem „modern” már elég régen. Számomra az irodalomban a történetmondás a fontos, méghozzá úgy, hogy köréje szövődjön valami. S ez a valami lehet egy zárt mikrovilág, de tágulhat akár városi közösséggé, országos eseménnyé, vagy akár egy egész történelmi korszakká is. S mindez csak akkor lehet jó, ha esztétikai érvényt is nyer.

Kiket tartasz mestereidnek a magyar és a vajdasági magyar prózában? Hattott-e prózád alakulására valamiképp a kortárs szerb próza? Gondolok például Aleksandar Tišma újvidéki szerb prózaíróra.

– A magyar próza tekintetében már említettem néhány nevet, ha bővítenem kell a névsort, akkor hozzátenném, hogy nagy kedvvel olvasom Konrád Györgyöt, Esterházyt, Spiró Györgyöt, Tar Sándort, Dragomán Györgyöt..., a Felvidékről Grendel Lajost, Kárpátaljáról Balla D. Károlyt, Erdélyből Szilágyi Istvánt... A vajdaságiak közül a még meg nem említettek közül mindenképpen Tolnai Ottót és Végel Lászlót. Tišmát természetesen nagyra becsülöm, nemcsak remek író és műfordító (gondoljunk csak a *Blam könyvére*, de elbeszélésköteteire, amelyekért kétszer is Szirmai-díjat kapott, vagy Kertész Imre *Sorstalansága* fordítására), de valamivel közelebb állt hozzám Danilo Kiš prózája, s áll ma is Vida Ognjenović, David Albahari vagy Radoslav Petković írásművészete. Egyébként majd három évtizednyi *Híd*- és kiadószerkesztőként, tizenöt éve pedig a Szirmai Károly Emlékbizottság elnökeként – díjazás ügyben is – figyelemmel kell kísérem a szerb novellatermést is, és így fedeztem fel önmagam számára régebben Mirko Kovačot, Filip Davidot vagy Pavle Ugrinovot. Újabban a verbászi kötődésű Igor Marojević prózája foglalkoztat.

Prózában helyenként hangsúlyossá lesz az esszében is gondolkodó prózaíró szemlélete, így a Pechán József festő alakját, képei festését megjelenítő szövegrészekben mintegy művészgéni kérdéseit is felvetve és részben megvalósítva. Több elbeszélésben viszont a publicisztikai írásműfajok, a tárca és az interjú

formai-szerkezeti elemei ismerhetők fel. Milyen lehetőséget jelent számodra a prózanyelved alakításában az esszé közvetlen gondolatisága, illetve a publicisztikai műfajok közvetlen szemlélete?

– Ha jobban belegondolok, voltaképpen regényeim is egy-egy esszéből nőttek ki. Egy jobban megírt esszénovella (mert ilyen is van) elindítja a fantáziát, s a regény elkezd írni önmagát. Egyszerre csak tolni kezdenek az összefüggésbe is helyezhető események, élmények, s kaleidoszkópszerűen össze is állnak a végén. Legalábbis remélem, illetve kritikusaim ezt emlegetik, talán valamiféle erényként is. A publicisztikát újságíróként, szerkesztőként kötelezettségszerűen űztem, s ennek rokona, emelkedetebb formája az esszé, ahol már a gondolat szabadabban szárnyalhat, sőt olykor szükségszerűen belejátszik a fikció is. Hány és hány (nem is a már említett műfajból) újsághírből, tudósításból született novella, regény vagy akár dráma is.

Végül kitérőként képzőművészeti tárgyú írásaidról, jelentős feltáró munkásságodról kérdezek: hogyan vázolnád a vajdasági magyar képzőművészet múltjában, közelmúltjában és jelenében a legfontosabb alkotói szemléleteket és értékeket?

– Már utaltam arra, honnan ifjúkorom némi képzőművészeti ismerete. Aztán a Bányai János szerkesztette *Híd*ban képzőművészeti rovat megszervezésére is megbízatást kaptam. Ács József festővel már a *Magyar Szó* művelődési rovatán öt éven át együtt dolgoztam, ő ismertetett meg Petrik Pállal, Sáfrány Imrével, Torok Sándorral. Bela Duranci művészettörténeoszt is fölkértük, legyen a *Híd* munkatársa, ő viszont akkoriban írta meg fölkérésünkre a vajdasági építészeti szecesszióról szóló sorozatot, s elevenítette föl a múltat Streitmann Antal, Farkas Béla, Oláh Sándor... a naiv Nagypáti Kukac Péter révén. Az ő közvetítésével ismerhettem meg személyesen Milan Konjovićot, Balázs G. Árpádot, Milivoje Nikolajevicet, de a belgrádi Művészeti Akadémián tanító Boschán Györgyöt, Glid Nándort és a Zágrábban festő és az Adria szállodái számára nagyméretű faliszőnyegeket készítő Faragó Endrét is. Verbászi ismeretség révén kerültem Baranyi Károly és Baranyiné Markov Zlata közelébe (a Pechánok–Baranyiék-vonal már egyenesen vezetett Medgyessy Ferenc szobrász itteni tevékenységének kutatása felé), folyóirat-szerkesztői státusomban pedig több mint egy évtizeden keresztül levelezésben álltam a Zágráb–London-vonalon Hangya Andrással... A mi időnkben a *Híd* műszaki szerkesztője volt Maurits Ferenc, a kitűnő festő. A Forum Kiadó könyvei képzőművészeti arculatát remek érzékkel Kapitány László alakította ki. Munkatársaink között tudhatjuk képzőművészetünk neves egyéniségeit: Szajkó Istvánt, Penováč

Endrét, Léphaft Pált, Péter Lászlót, a plakáttervező Baráth Ferencet... Mindennek lenyomata maradt a Pechán-monográfiáktól kezdve a kismonográfiák sorozatáig. Nos, ezekre az értékekre hívtuk föl a figyelmet, s szeretném, ha ennek folytatása lenne. Mert időközben felnőtt egy új képzőművész nemzedék, akik, látom, méltó követői lesznek elődeiknek.

Köszönöm a beszélgetést.

2012 januárjában készült közöletlen szöveg

*A Palicsi versek bemutatóján, 1996. december 20-án
(Utasi Csaba, Danyi Magdolna, Milovan Miković és Gerold László)*